

MOJA, TVOJA
**NAŠA
ZEMLJA**
★★★★★

SOCIJALNE POLITIKE: POMOĆ U SKLADU S POTREBOM

**NAŠA
STRANKA**

Siromaštvo

Izrazito loša ekonomska situacija u BiH značajno se odrazila na socijalnu situaciju, a najočitije na povećanje siromaštva. Procjenjuje se da je u BiH oko 20% stanovništva siromašno. Riječ je o relativnom siromaštvu čija je granica ustanovljena na 240 KM po članu domaćinstva na mjesečnom nivou. Recentna finansijska kriza je još više produbila problem siromaštva, a posljedično i socijalne isključenosti.

Osnovni problem sistema socijalne zaštite u BiH je njegova slaba efikasnost u svojoj najosnovnijoj funkciji, smanjenju siromaštva. BiH troši oko četiri posto BDP-a za isplatu novčanih pomoći različitih oblika, koji nisu zasnovani na doprinosima. To je mnogo više od prosjeka među državama regije (1,6% BDP-a). Pri tome treba imati u vidu da se četiri posto BDP-a za socijalne transfere iz budžeta odnosi samo na entitete. Pored toga, kantoni u FBiH kao i opštine u RS-u imaju pravo finansiranja socijalnih naknada iz svojih budžeta koji dopunjavaju ili čak udvostručavaju entitetske transfere. Kada se i ta potrošnja uzme u obzir, ukupni rashodi za socijalna davanja iz budžeta u BiH bi se mogli procijeniti na oko sedam posto BDP-a.

Istovremeno, najsiromašnija petina stanovništva prima samo 21% od ukupnog iznosa socijalne pomoći iz budžetskih socijalnih transfera, što je znatno manje od njihovih realnih potreba. Ako bi se ovi transferi ukinuli, siromaštvo bi se samo neznatno povećalo, i to za oko jedan procentni poen. S druge strane, čak i kada bi se ovi transferi udvostručili, njihov uticaj na smanjenje siromaštva bi i dalje bio zanemariv ako se način distribucije ne bi promijenio. Prema tome, transferi socijalne pomoći imaju zanemariv uticaj na smanjenje siromaštva, jer ne ciljaju one kojima je pomoć najviše potrebna. Nasuprot tome, njihovo ciljanje je regresivno. Osnovni problem leži u činjenici da su socijalni transferi u BiH uglavnom zasnovani na statusnim pravima, posebno u slučaju boračkih naknada. Za iznose, koji su u cilju pridobijanja boračkih i srodnih kategorija – potencijalnih birača-neselektivno izdvojeni iz budžeta, moglo bi se, finansiranjem istraživanja i razvoja, otvoriti hiljade radnih mjesta, čime bi se drastično smanjilo siromaštvo u BiH. Dakle, preraspodjela unutar socijalnih fondova je neminovnost, samo je pitanje ko će imati hrabrosti i političke slobode upustiti se u ovakve reforme.

Naredni problem koji se javlja je eksplozivni rast novog siromaštva, kroz propast ekonomske srednje klase, koja je od relativno visokog životnog standarda danas završila na rubu siromaštva. Riječ je o socijalnim posljedicama loše, netransparentne i pljačkaške privatizacije kroz organizovani i sveprisutni sistem korupcije. Tome treba dodati i socijalne posljedice rata u BiH, jer materijalne štete nisu sanirane velikom međunarodnom finansijskom pomoći, koja je korištena neefikasno, a dobrim dijelom joj se gubi svaki trag.

BiH treba reformisati socijalna novčana davanja nevezana za osiguranje u programe i mjere koje imaju za cilj razvoj mreže socijalne sigurnosti, koja je manje opterećenje za javne rashode, efikasnija i precizno usmjerena na siromašne.

U tom pravcu, sljedeće preporuke su posebno važne:

- Uraditi ažurirane instrumente za unapređenje ciljanja socijalnih naknada iz budžeta u svrhu dopiranja do siromašnih i najugroženijih. Bolji mehanizam ciljanja bi pomogao rješavanju gore navedenih problema i pružio podršku za prelazak s politički iznuđenog pristupa zasnovanog na pravima, na pristup zasnovan na potrebama, koji jača naknade za one koji su socijalno ugroženi,
- Uvesti promjene programa socijalne pomoći da bi se ukinulo njihovo destimulativno djelovanje na rad i pojačala kompatibilnost programa socijalne pomoći sa stimulacijama za rad u cilju olakšanja prelaska u zaposlenost,
- Unaprijediti ekonomičnost, transparentnost i odgovornost administracije naknada. Bolja administracija naknada bi se mogla ostvariti putem temeljitog funkcionalnog pregleda postojećih procesa registracije, toka informacija i upravljanja podacima, institucionalnih uloga i odgovornosti na svim nivoima vlasti s krajnjim ciljem uspostavljanja jedinstvenih registara na nivou entiteta. Konačno, administracija naknada će imati koristi od revizije zakonitosti prava koja je posebno kritična za upravljanje i ograničavanje troškova programa u kojima je u posljednjem periodu došlo do brzog rasta broja korisnika.

Dostojanstvena i sretna starost

Osobe treće životne dobi su socijalno najugroženija skupina u Bosni i Hercegovini. Nakon 40 godina radnog vijeka, uslijed nefunkcionalnog penzionog sistema, penzioneri se nalaze na granici siromaštva i ovisni su o porodičnom sistemu solidarnosti. Ovaj sistem nije održiv i pitanje je privilegije ili sretno okolnosti. Prosječna penzija u Federaciji BiH je 489,5 KM, a najniža penzija je 410 KM, dok u RS najniža za 40 godina radnog staža iznosi 485,19 KM, a prosječna oko 430 KM. Penzije u BiH su na oko 40% od prosječne plate u BiH. Uzimajući u obzir inflacijska kretanja, radi se o nedostatnim sredstvima za normalan i relativno funkcionalan život. Penzioneri u Bosni i Hercegovini su gurnuti ispod granice dostojanstva i dovedeni u status siromaštva i teškog preživljavanja.

Inflacijska kretanja ukazuju da budžeti u Bosni i Hercegovini imaju kapacitet da finansiraju najnižu penziju u iznosu od 600 KM. To je primarni cilj Naše stranke u popravljajući društvene i socijalne pozicije penzionera.

Domovi za starije su umjesto normalnog i standardnog instrumenta socijalne skrbi koji treba osigurati zdravo i ispunjeno starenje postali svojevrsni luksuz za bogate, ili one koji su svoju penziju zaradili u inostranstvu. Smještaj u javni dom u Kantonu Sarajevo iznosi 670 KM bez sufinansiranja, a sa sufinansiranjem oko 470 KM, što je iznad prosječne penzije u Federaciji Bosne i Hercegovine. Smještaji u privatne domove za starije osobe su stvar luksuza i kreću se od 900 do 1500 KM.

Naša stranka je stava da se ova oblast mora regulirati na način da se uvede stabilnost na tržištu i zaustavi rast cijena kojeg diktiraju ograničenost kapaciteta javnih ustanova i povećana potražnja u privatnim smještajima. Smatramo da se moraju pokrenuti projekti izgradnje javnih domova za starije osobe i povećanje njihovih kapaciteta kako bi se osigurao dovoljan broj mjesta i cijene se stavile pod kontrolu. Ovi domovi se trebaju praviti na prikladnim lokacijama koje će ponuditi dovoljnu povezanost s gradom i urbanim sadržajima, a u isto vrijeme osigurati mirno i ugodno okruženje. Domovi moraju biti adekvatno regionalno rasprostranjeni kako bi se pristupačnost socijalne skrbi osigurala svima.

Također, potrebno je graditi mrežu palijativne njege koja će pružati usluge građanima u njihovim domovima. Službe socijalne skrbi koje će djelovati lokalizovano i pružati osnovne palijativne usluge, ali i psihološku podršku starijim licima u njihovim domovima su danas pitanje potrebe i ključan faktor socijalne solidarnosti kojeg moramo izgraditi.

Važno je zaštititi starije osobe u smislu ugovaranja izdržavanja, jer se nerijetko dešava da budu manipulirani od članova bliže ili dalje porodice, a da ne dobiju potrebnu skrb i podršku. Ne smijemo biti slijepi na pravno iskorištavanje, kao ni na fizičko i mentalno nasilje nad osobama treće životne dobi.

Bezbržno odrastanje

Najbolja investicija u zdravlje i bolju budućnost je ulaganje u djecu i bezbržno odrastanje. Želimo izgraditi društveni prostor u kojem se ličnost mlade osobe može razvijati normalno i slobodno, te na tim osnovama graditi svoja interesovanja.

Već smo u Kantonu Sarajevo pokazali naše jasno opredjeljenje ka popravljaju demografske slike, kroz porodijske naknade u iznosu od 1000 KM. Ovu politiku želimo implementirati na prostoru čitave Federacije BiH, a i Bosne i Hercegovine.

Također, dostupnost predškolskih ustanova i mogućnost da svako dijete bude upisano u vrtić više nije pitanje u Kantonu Sarajevo. Sada želimo ići korak dalje, želimo osigurati dovoljan broj javnih predškolskih ustanova u svakom dijelu BiH. Predškolsko obrazovanje je značajno za socijalizaciju djece, razvoj interesovanja, ali radi se i o ekonomskoj mjeri koja umanjuje pritisak na porodicu, prije svega na žene. Želimo omogućiti svim majkama lagan povratak na tržište rada ili na svoje poslove, te poticati njihovu ekonomsku aktivnost i karijerno ostvarivanje. Stava smo da je proces široke socijalizacije za djecu bolji od skućene socijalizacije unutar porodice na što se brojni roditelji oslanjaju kao alternativno, prinudno rješenje.

Također, potrebno je pokretati programe koji će razvijati i unapređivati roditeljske sposobnosti kako bi mogli biti adekvatna podrška svojoj djeci u odrastanju. Smatramo da je potrebno sistematski poticati podjednako raspoređivanje obaveza roditeljstva između muškaraca i žena.

Nijedno dijete zbog svoje pretpostavljene socijalne pozicije ne smije biti uskraćeno mogućnosti ostvarivanja svog punog kapaciteta. Želimo investirati u smanjivanje efekata klasne pozicije djece na njihov kasniji razvoj.

Osobe s invaliditetom – jednakost u mogućnostima

Politike u oblasti pomoći osobama s invaliditetom koje neće biti isključivo orijentisane na finansijske transfere, već na direktnu skrb i socijalno aktiviranje trebaju da budu centralna tačka budućeg pristupa ovoj društvenoj kategoriji. Zbog toga, naše smjernice su:

- Izrada socijalnih karata i ličnih dosjea osoba s invaliditetom u Federaciji BiH na osnovu kojih se mogu projektovati konkretne mjere za konkretne ciljeve i potrebe. Na osnovu informacija iz socijalnih karata i ličnih dosjea vršiti ciljno usmjeravanje novca ka ključnim potrebama osoba s invaliditetom,
- Smanjiti sudjelovanje direktnih transfera u strukturi intervencije države ka izjednačavanju mogućnosti, a povećati strukturu proaktivnih i novih politika u utrošku novca (zapošljavanje, uključivanje, poticanje i sl.),
- Kreirati sistem dnevnih servisnih centara u Federaciji BiH koji će pomagati porodicama osoba s invaliditetom u svakodnevnom životu,
- Pokrenuti približavanje prava osoba s invaliditetom koji su svoj invaliditet stekli uzrocima rata i onih koji nisu,
- Povećavanje naknada stopostotnim invalidima koji nemaju radnu sposobnost.

Stanovanje u Bosni i Hercegovini postaje jedan od gorućih problema. Iako povećana stanogradnja i smanjivanje broja stanovništva u posljednjih 10 godina na prvu ukazuju suprotno, stvarna situacija je zabrinjavajuća i generator je velikih društvenih nejednakosti.

Ovaj problem je slojevit i potrebno ga je razložiti kako bi se moglo efikasno pristupiti njegovom rješavanju.

U BiH se počinje stvarati nova najamnička klasa fizičkih ili pravnih lica koja su akumulirala veći broj stambenih jedinica i logikom monopolizacije tržišta imaju mogućnost da diktiraju cijene stanovanja i rentanja. Ograničen je broj ljudi koji mogu sebi priuštiti novu nekretninu, a vlasništvo nad nekretninama nije ravnomjerno raspoređeno kroz populaciju, već se počinje koncentrisati kod dijela stanovništva. Cilj nove stanogradnje nije povećavanje osoba sobezbijeđenim „krovom nad glavom“, već povećavanje bogatstva banaka, izvođača radova, vlasnika zgrada i kasnije vlasnika stambenih jedinica.

Posljedica toga je činjenica da se mladi ljudi u Bosni i Hercegovini najkasnije odvajaju od osnovne porodice u čitavoj Evropi. Razlog kasnog odvajanja su cijene i troškovi zakupa nekretnine, pa je za poduhvat odvajanja potrebno čitavo malo bogatstvo.

Također, stanje dijela stambenog fonda u Bosni i Hercegovini je loše uslijed ratnih razaranja i načelno nekvalitetne poslijeratne gradnje. To će u skorijoj budućnosti biti značajan problem za čitavo društvo, ali i generator još većih socijalnih razlika.

Naša stranka smatra i zalaže se da:

- Država mora biti stabilizator cijena na tržištu nekretnina uz adekvatne mjere poticane stanogradnje, ali i limitiranja oscilacija,
- Kroz regulacione planove i aktivnosti inspekcijskih organa treba uvesti bolji nadzor nad stanogradnjom u Bosni i Hercegovini,
- Gradnja javnih stanova koji bi se davali u najam mladim osobama i drugim kategorijama po povoljnim cijenama mora biti državna obaveza,
- Povećanje subvencije i finansiranje saniranja trenutnog stanja i povećanja energetske efikasnosti u starijim objektima mora biti stavljeno na listu prioriteta,
- Reguliranje odnosa između najmodavaca i najmoprimaca uz zaštitu osoba koje zakupljuju stanove je neophodno.